

Zalai Közlöny 1896.05.23. 1-2. oldal, alsó cikk

Nagy-Kaniza város története.

Írta: HALIS ISTVÁN.

A Zala vármegyében fekvő Kanizsa városnak régi neve Kenesa volt, s még e néven fordul elő egész a XIII. századig.

A Kenesa nevet a történetírók ugyanazonosnak tartják a szláv Kenezu (népfőnök) szóval, s ebből következtetik, hogy az itt volt szláv fejedelemségben már a magyarok bejövetele előtt szerepelt Kanizsa. T. i. a mostani Zalamegye területe keresztény szláv fejedelemség volt, mert a honfoglalás előtt Alsó-Pannoniának Szala folyó melletti területét Lajos frank király adományozta Privina nevű szláv zsupánnak, ki elhagyta ősei hitét és megkeresztelkedett.

Privina hittérítő papokat kért a salzburgi érsektől (kinek megyéjéhez tartozott Pannonia) és a papok pihenést nem ismerő buzgósággal terjesztették a keresztény vallást az egész fejedelemségben, s lehet, hogy a szláv zsupánságban népfőnök helye volt Kanizsa.

De erről nincsenek adataink.

Annyi bizonyos, hogy a honfoglalás után Kanizsa az Osl család tulajdonában volt, mely nemzetség a 108 magyar törzs egyike volt – (Az Osl családot szláv eredetűnek is állítják, mely a honfoglalás idején beleolvadt a magyar nemzettestbe.)

Az Osl törzsnek egyik tagja, Lőrincz mester, a kanizsai birtokra királyi adományozást nyert 1324-ben, és birtoka után felvette a Kanizsai családnévét.

A Kanizsai család vagyon és méltóság tekintetében lassankint a leghatalmasabbak közé emelkedett.

Így a családalapító Osl Lőrinc már Zalamegye főispánja volt.

A Kanizsaiak közül később is igen sokan viseltek magas méltóságokat.

Kanizsai Miklós (1387-1391) Zala, Vas és Sopron vármegyék főispánja, majd tárnok mester volt. Kanizsai Istvánt, ki a székelyek ispánja és főajtónálló is volt, egy 1397-ben kelt oklevél Somogy megye főispánjának írja. Ez a Kanizsai István különben kegyence volt Mária és Erzsébet királynéknak, kikért rabságot is szenvedett, mikor 1386-ban Diakovárnál elfogták. Azután pedig királyát Zsigmondot kísérte, mikor ez a nikápolyi csata után bujdosott.

Kanizsai János Zalamegye főispánja, (1391-től) esztergomi érsek és kir. cancellár volt. A franciscanus szerzeteseket Kanizsára letelepítette, 1415-ben nekik templomot és zárdát építtetett. (E zárdából a törökök 1600-ban, – Kanizsa elfoglalása után, – a szerzeteseket kiűzték, s mostani zárdájuk és templomuk Kanizsa várának tégláiból épült, mikor a töröktől visszavett várat Lipót parancsára 1702-ben lerombolták.)

Kanizsai György Vasvármegyei főispán volt az 1405. esztendőben, mikor az örvényesi (Kapornak melletti) paulinusoknak sok jószágot adott Zalában.

Kanizsai László Sopron megye főispánja (1432 –1434.) már nagyon gazdag ember volt, kit Zsigmond király arra kért, hogy saját költségén sereget állítson

ki. „ígérjük ha kérésünket és parancsolatunkat teljesíted, azon költségekért, melyeket kell tenned, olyan jutalmat adok, amilyennel méltán megelégedhetsz, és fiaid is a jutalmak édességét kóstolván, érettünk az örök Isten előtt könyöröghetnek” írta neki Zsigmond király Siena városából 1433-ban.

Egy másik Kanizsai László (ki Kanizsai Ferencnek, a család utolsó férfi tagjának volt atyja) Zala és Vas megye főispánja s ezenkívül Horvátország bánja volt. Ekkor már, mint az egykorú oklevél mondja „különböző tartományokban fekvő” rengeteg vagyonnal bírt a Kanizsai család, melyeket részint csere, részint foglalás, részint adományozás útján szereztek. Valamikor övék volt Zala-Eggerszeg is, de ezt elcserélték a veszprémi püspökkel Sormásért és Szepetnekért. Kanizsának pedig egész vidéke az ő birtokukat képezte. Így a többek között Lasnak, Palin, Újudvar, Szeglaki-Szent-Miklós és Bille.

Ez a Kanizsai László buzgó híve levén Zápolya János magyar királynak, „miután a Kanizsai család férfi tagjai az Úrban elhunytak”, – a megmaradt egyetlen leányt Kanizsai Orsolát, királyunk fiúsította 1532-ben „néhai Kanizsai László, úgy a közelebb elhalt Ferenc fia várai, kastélyai, városai, falui, pusztái, szóval összes jószágaiban, nehogy ezek ellenségünknek Ferdinánd királynak kezére jussanak.”

Nagy hiábanvalóság lőn ez a királyi óvás, mert a fiúsított Kanizsai Orsola férje már meghódolt Ferdinándnak összes jószágaival együtt.

Ugyanis Magyarország ez időszaki leggazdagabb hajdonát Kanizsai Orsolát, mikor még 14 éves vala, feleségül vette Nádasdy Tamás. A nemzeti király híve volt Nádasdy, másként nem is kapta volna meg Orsolát, de később Ferdinándnak leghódolóbb embere és az ország nádorispánja lett.

Kanizsai Orsola mint a feleség volt, kit férje tanított meg az írás tudományára, s kinek levelei az akkori magyar családi életről becses adatokat nyújtanak.

Hazánkat ez időben végső pusztulással fenyegették a törökökkel folytatott szakadatlan harcok. Kanizsa lakóit is – mint az ország egyéb vidékbeli lakóit, – öldösték és csapatonként vitték rabságba a győztes törökök. A házakat leégették, a marhákat elrabolták.

Szolimán szultán 1532. évi hadjárata alatt Kanizsáról rabságba hurcolták Huszti Györgyöt ki keserves rabságának ideje alatt az egész európai és ázsiai török birodalmat végig kalandozta, s eljutott egészen az Indus vizéig. E korszak híres utazója lőn Huszti, ki le is írta viszontagságos életét és szomorú utazásait.

A török pusztítások ideje alatt Nádasdy Tamás és felesége ráérnek könyvnyomtató műhelyt felállítani egy másik birtokukon, a vas megyei Új-Szigeten (1537-ben) s itt nyomtatott az első magyar nyelvű könyv Magyarországon: az *Uy Testamentum Magar nelwen*. (Megjelent 1541-ben Sylvester János szerzőtől.)

Kanizsa kevés ideig maradt a Nádasdy család birtokában, mert (1566. évben) özvegy Nádasdy Tamásné odaadta Kanizsát a királynak s ezért cserében megkapta a Kőszeg mellett fekvő Borsmonostort és a Nyitra vármegyében fekvő Csejte várát Verbó, Csejte, Kosztolán, mezővárosokat Komárnó, Solnalfalva, Lezethe, Cherkon, Koritnó, Brezova, Krajna, Kosztolna, Ihura, Lubina, Hrussó,

Hravhovistye, Keblia, Visnyó, Zakostolán s Vagyóc helységeket s végül Dubován és Brinz portiókat, mindenféle királyi jussal együtt Kanizsa így lón országos (királyi) birtok.

És ekkép került Csejte vára Nádasdy Tamás egyetlen gyermekének (ki váratlanul született a házasság huszadik évében) Nádasdy Ferenc kir. főlovászmesternek tulajdonába, Ferenc halála után pedig özvegye a hírhedt Báthory Erzsébetébe. Ha ez a csere meg nem történik, bizonyos, hogy Báthory Erzsébet legalább részben Kanizsa várában mívelte volna a „mintegy 600 szüzekkel” azon szörnyű dolgait, melyeket Sárvárott és Csejten véghezvitt.

Kanizsa fontos határszéli positio és az akkori idők szempontja szerint elég nagy és szép város lévén, az országos kincstár annyira megerősítette, hogy egyikévé lett az ország legnevezetesebb erősségeinek, melynek leírását és rajzát a régi francia, olasz, holland, német és latin könyvekben igen gyakran megtaláljuk.

Kanizsa vára nagy akadály volt a török hódító hadjárataiban, s azért sokszor ostromolta, vagy legalább szünet nélküli apró kirohanásokkal igyekezett a várat gyöngíteni és az őrséget kevesbíteni.

Sok jó leventének vére áztatta Kanizsa földjét. A folytonos rablás és csatározás közben a török hányat végzett ki iszonyú kínzásokkal, hányat húzott karóba, hányak vágta le orrát és fülét, hány végezte életét szomorú rabságban Törökország rémes börtöneiben, hány szép asszonyt rabolt el, hány viruló hajadonnak tépte össze szüzi pártáját, – azt csak a mindentudó Isten tudná megszámlálni?

De másrészt a kanizsaiak sem maradtak adósok. A vár dobogó hídján keresztül sokszor hurcoltak megkötözött pogány csoportokat, vagy vittek a várba lándzsákra tűzött vértől csepegő tar fejeket, melyeket diadaljelül kiraktak a vár falaira.

Felgyújtott házak látása, bujdosó emberekkel találkozások, botozások, akasztások mindennapi dolgok valának.

Emellett a döghalál is pusztított mindenfelé s 1553-ban azt írja Byki Ágoston deák Kanizsáról, hogy „Kanizsán a városban mindennap temetnek, a várbeli kapunállók közül sokan meghalának, még a szegény György mester is meghala.”

A berzenci, szigetvári, pécsi törökök orvtámadásai napirenden voltak. – A berzencei törökök Kanizsán megölték 1557-ben a szépségéről híres daliát Keglevics Pétert, majd pedig 1571-ben magát a vár kapitányt a vitéz Thury Györgyöt.

Két évvel utóbb 1573-ban a szigetvári török lepte meg Kanizsát éppen hamvazó szerdán, mikor a húshagyói tivornyától még mámoros Takaró Mihály tisztet megégették a Rácvárosban a feje fölött meggyújtott házban, egy másik tisztet Posgai Tamást Stambulba hurcolták és ott bele fojtották a tengerbe.

(Folyt. köv.)